

УДК 373.2
DOI 10.31654/2663-4902-2022-PP-2-82-88

Пісоцький О. П.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
pisockijsascha@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1454-4394

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ 5–6 РОКІВ У КОНТЕКСТІ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розглядається проблема формування у дітей дошкільного віку (5–6 років) пізнавальних здібностей. Наголошується, що означене питання є складовим актуального на сьогодні завдання дошкільної освіти – розумового розвитку та виховання дітей дошкільного віку. У статті автори вказують на основні компоненти, критерії та показники сформованості пізнавальних здібностей дітей п'яти-шести років, у відповідності з якими було розроблено емпіричну методiku. Також акцентується увага на загальних показниках пізнавальних здібностей дітей 5–6 років, на які звертається увага у дослідженні: зацікавленість дошкільників пізнавальною діяльністю, задоволеність дітей досягнутими результатами у пізнанні.

У емпіричному дослідженні авторами зафіксовано, що значна кількість (30 %) старших дошкільників характеризується низьким рівнем розвиненості пізнавальної діяльності, 50 % дітей п'яти-шести років властивий середній рівень пізнавальних здібностей. Найменше виявлено дошкільників чотирьох-п'яти років (20 %), які мають високий рівень сформованості пізнавальних здібностей. Загалом 80 % дітей старшої групи ЗДО характеризуються недостатньою мірою сформованості пізнавальних здібностей.

Вивчаючи виховні впливи педагогів на формування пізнавальних здібностей з'ясовано, що вони недостатньо оцінюють потенціал здатностей старших дошкільників до здійснення пізнавальних дій у розумовому вихованні, використовуючи при цьому обмежений арсенал засобів в освітньому процесі. Переважна більшість педагогів лише зрідка допомагають опануванню дітьми п'яти-шести років найбільш вагомими розумовими діями, операціями. Зовсім мало вихователів співпрацює у цьому плані з батьками дітей. Також не всі вихователі вірно розуміють саму суть явища дитячих пізнавальних здібностей, хоча й підкреслюють їх спрямованість на пізнання світу, але не достатньо усвідомлюють як саме потрібно підтримувати їх розвиток.

Виховний вплив батьків на пізнавальні здібності дітей 5–6 років не можна назвати системним. Переважна більшість дорослих не цікавиться їх розвитком у власних дітей, проте половина батьків виявляють зацікавленість у збагаченні пізнавального досвіду дошкільників та формування у них цього роду загальних здібностей. Разом з тим, невелика частина батьків старших дошкільників зорієнтована на співпрацю з вихователями в освітньому процесі.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок щодо необхідності оптимізації процесу формування пізнавальних здібностей старших дошкільників.

Ключові слова: здібності, пізнавальні здібності, пізнавальні здібності дітей 5–6 років, пізнавальна діяльність, розумові дії та операції, формування пізнавальних здібностей старших дошкільників, розумове виховання дітей.

Постановка проблеми. Питання пізнавальних здібностей пов'язано з успішністю у діяльності, пізнанням і становленням особистості, а особливо з розвитком інтелектуального потенціалу (інтелекту) людини. Також у тісному взаємозв'язку знаходяться питання соціалізації, навчання та виховання дітей, особливо у період дошкільного віку. Формування пізнавальних здібностей є одним із важливих напрямів і завдань розумового виховання дітей, що актуалізується у період 5-6 років, оскільки

виникає інтерес до світу та починають формуватися пізнавальні мотиви та якості особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пізнавальні здібності особи вказують на рівень розвитку у неї розумових процесів, які необхідні під час розв'язання пізнавальних завдань. Нерідко означені властивості ототожнюються з інтелектом людини, адже це здатність до набуття досвіду, до подолання перешкод і вирішення нетипових ситуацій, що в цілому визначає успішність розумових дій особистості й зокрема її адаптацію [1, с. 448].

О. Бондарчук, Л. Бондарчук вказують, що міру розвитку пізнавальних здібностей підтверджують розумові якості людини, зокрема це гнучкість, критичність, самостійність і широта мислення [2, с. 36]. Також автори підкреслили, що загальні здібності належать до індивідуально-психологічних властивостей і визначають схильність людини до художнього, мислительного чи змішаного типу мислення. П. М'ясоїд вказує, що існують сенситивні періоди у їх розвитку. Один з них, від 3 до 6 років, співпадає з дошкільним дитинством, де критерієм пізнавальних здібностей малюка є його досягнення у житті та діяльності [3, с.].

В. Моляко, О. Музика відмітили, що пізнавальні здібності в цілому спряють адаптації до соціуму, а також вказують, що п'яти-шестирічний дошкільник усвідомлює оцінку своїх здібностей у ході сюжетних ігор, де учасники диференціюють його можливості та порівнюють їх з певною роллю [4, с. 37], що сприяє розвитку суб'єктивного почуття власної самобутності.

М. Савчин підмітив, що показником пізнавальних здібностей дітей у віці 5–6 років є сплав зовнішніх і внутрішніх розумових дій, які мають місце в усіх пізнавальних процесах: у сприйнятті – перцептивні операції, в увазі – зосередженість зовнішнього й внутрішнього плану дій; у мнемічній діяльності – єдність зовнішньої та внутрішньої сторін матеріалу; у мисленні – поєднання всіх форм і шляхів розв'язання завдання у єдиний процес [5, с. 146]. Продовжуючи цю тезу, Р. Павелків вказав на існування структури загальних здібностей у старшому дошкільному віці, складовими якої є сенсорні, інтелектуальні та креативні компоненти, які й визначають унікальність розумових дій та операцій, жагу до нової інформації, прояви пізнавальної активності [6, с. 394]. Все це свідчить про структурованість пізнавальних здібностей дітей 5–6 років.

Н. Пов'якель, Т. Улькіна виявили, що підґрунтям розвитку пізнавальних здібностей у дошкільному віці є належна мотивація дитини до набуття знань та емоційно ціннісне ставлення до них, а найбільш високого рівня розвитку вони досягають у 5–6 років у загальній активності мислення, у здатності до розумової зосередженості, напруженості, у вмінні добирати розумові операції (систематизувати, класифікувати, продуктивно вирішувати задачі), пов'язані з мотивацією досягнення, що призводить до появи рівнів і типів [7, с. 6].

У дошкільній освіті формування пізнавальних здібностей здійснюється у змісті розумового виховання, яке Т. Поніманська розуміє його як процес спрямований педагогами на розумовий розвиток дошкільника (у тому числі й на розвиток загальних здібностей), з метою формування у нього пізнавального досвіду та здатності самостійно виконувати розумову діяльність, пізнавати навколишній світ [8, с. 198]. Таким чином, **мета статті** полягає у емпіричному вивченні особливостей формування пізнавальних здібностей дітей 5–6 років у контексті розумового виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході вивчення процесу формування пізнавальних здібностей дітей 5–6 років ми орієнтувалися на такі критерії: *спрямованість дошкільників на пізнання світу; самостійність у здійсненні пізнавальних дій і операцій; оцінка досягнутого результату. Компонентами* пізнавальних здібностей старших дошкільників виступили *когнітивний, афективний і поведінковий. Загальними показниками* пізнавальних здібностей, на які орієнтувалися під час емпіричного вивчення слугували: *зацікавленість дошкільників пізнавальною діяльністю та задоволеність дітей досягнутими результатами у пізнанні.* В основі вивчення *формування пізнавальних здібностей старших дошкільників* покладено методикою, суть якої склали такі методи: *бесіди з дітьми; спостереження за дитячою грою; інтерв'ювання вихователів й анкетування і батьків.*

Вивчаючи когнітивний компонент пізнавальних здібностей, було з'ясовано, що в цілому біля 50% вибірки дошкільників мають певні уявлення про здібності. Вони ототожнюють їх з прагненням дізнаватися щось про навколишню дійсність, предмети, явища, іншими словами мотивацією. Також діти відмічали й наявність певних вмій щось дуже гарно робити, досвід створення чогось нового (поробки, наприклад).

Крім того, досліджувані зазначали і діяльність до якої вони схильні: *декламувати вірші, читати, малювати, співати, вишивати, грати на інструменті, ліпити*. Як бачимо, тут представлені всі види дитячої продуктивної діяльності: художня діяльність (малювання, декламування віршів, спів), музична діяльність (танці, гра на музичних інструментах). Напевне, дошкільники на основі своїх досягнень (здобутків) визначають і власні здібності. Тому можемо відзначити, що це надто загальні уявлення про досліджуване явище, але досить правдиве. Також у відповідях дошкільників помітно було і брак досвіду (вправлення) дітей у розвитку власних здібностей. Саме цією обставиною може бути пояснена недосконалість знань дітей 5–6 років про свої загальні інтелектуальні здатності.

Вивчаючи *афективний компонент*, ми відмітили, що всі діти мотивовані на вдосконалення у себе пізнавальних здібностей. Зокрема всі досліджувані погодилися, що добре мати гарні здібності, оскільки це дозволяє дізнаватися багато чого нового та гарно виконувати будь-яку діяльність. Також діти 5–6 років (50 %) зазначали, що добре розвиненими здібностями володіють їх батьки й старші брат чи сестра. Натомість 30% вказували, що добре розвинені здібності до пізнання у їх однолітків, називаючи імена дітей, які відвідують групу у ЗДО. Лише 20 % старших дошкільників не змогли навести прикладу осіб, у яких добре розвинені пізнавальні здібності.

Отже, більша частина дітей 5–6 років погоджуються, що потрібно мати гарні пізнавальні здатності. Проте досліджувані не можуть усвідомити як саме, за допомогою якої діяльності, можна розвивати власні пізнавальні здібності. Тому, ми констатували, що прагнення розвивати власні здібності до пізнання наявне у 70 % досліджуваних, при чому 50% опитаних можуть це обґрунтувати, відповідною є і їх пізнавальна мотивація. Проте чітких шляхів, видів діяльності, де можна вправлятися у інтелектуальних здібностях діти не знають.

Вивчивши діяльнісний компонент, дійшли висновку, що більшість дітей 5–6 років виявили різне ставлення до запропонованого завдання, хоча всі вони були у захопленні від іграшок. Більша кількість досліджуваних обмежилася простими діями з предметами, особливо ними не цікавились, вони рідко називали їх, не ставили щодо них запитань. Лише четверо дітей організували сюжетно-рольову гру з іграшками, яка тривала до 25 хвилин. Вони надали їм імена, придумали цікаві історії. Все це супроводжувалося високою мовленнєвою і руховою активністю. Діти весь час супроводжували свої дії коментарями, інтонаційно та виразно озвучували діючих осіб.

Переважає більшість дітей взявши іграшки відразу ж виділяли головні характерні ознаки кожної з них і сказали, що з ними можна робити. Лише кілька не могли назвати колір, форму або величину предметів. Спостереження також показало, що діти відчувають деякі ускладнення у порівнянні предметів.

Назвали відмінності між вибраними іграшками лише шестеро дітей, а встановили подібність предметів лише половина з них. Проте досліджувані обмежувалися виділенням якої-небудь основної характерної ознаки, а порівнювати вони не хотіли, оскільки їм це було не цікаво. Натомість подобалося описувати кожну іграшку, виконуючи при цьому прості дії.

Показовим є те, що більш активними у мовленні були інтелектуально розвинені діти. Вони без будь-яких ускладнень визначали колір, форму, величину іграшок, позначаючи їх поняттями. Також вони швидко вигадували безліч цікавих дій з ними, організовували ігри, залучаючи до них інших дітей.

На основі проведеного дослідження нами було здійснено розподіл дітей 5–6 років за рівнями розвиненості у них пізнавальних здібностей. Так, діти з *високим рівнем* (20 %) розуміють суть пізнавальних здатностей, знають особисті, розуміють їх роль у набутті знань, досвіду та співвідносять з розумом людини; їм притаманне стійке прагнення розвивати їх у себе, орієнтуючись на особисті досягнення й приклад дорослого; пізнаючи предмет, виділяють самостійно ознаки й обіграють предмет під

час ознайомлення з ним; здатні використовувати іграшку у якості предмета-замінника у сюжетних іграх; можуть разом з дорослим визначати напрями розвитку та види діяльності для вдосконалення своїх здібностей.

Діти з *середнім рівнем* (50 %) розвитку пізнавальних здібностей у переважній більшості знають суть пізнавальних здатностей та ідентифікують власні, розуміють їх значення для себе; усвідомлюють їх роль у набутті досвіду та співвідносять із розумом людини; прагнуть їх розвивати у себе, але у них відсутні чіткі орієнтири, тому потребують допомоги дорослих; діти знають як аналізувати предмет, розрізняють ознаки, проте не завжди самостійно можуть визначити його функціональні основи; інколи можуть обіграти предмет у ході ознайомлення з його властивостями; за підказки дорослого інколи використовують у якості предмета замінника у сюжетних іграх; разом з дорослим визначають напрями розвитку та діяльність для вдосконалення своїх здібностей.

Діти з *низьким рівнем* (30 %) поверхово розуміють значення пізнавальних здібностей; не чітко усвідомлюють їх роль у набутті досвіду та не можуть ототожнити з розумом людини; у них відсутнє прагнення їх розвивати, тому постійно потребують допомоги та роз'яснень дорослих; знають як аналізувати предмет, але не завжди виділяють всі його ознаки, не у змозі самостійно визначити його функціональні основи; ніколи не обіграють його самостійно при знайомленні з властивостями; не в змозі використати у якості предмета-замінника у сюжетних іграх; лише з дорослим визначають діяльність для розвитку здібностей.

Вивчаючи *вплив дорослих на формування пізнавальних здібностей* дітей 5–6 років у розумовому вихованні, виявили, що батьки в принципі правильно розуміють ознаки пізнавальних здібностей, проте, визначаючи їх сутність орієнтовані лише на якусь одну з ознак, що, на нашу думку призводить до звуження у розумінні феномену та його значення. Цілісність у розумінні суті пізнавальних здібностей виявило біля 25 % батьків.

Встановлено, що 20 % респондентів вважають, що загальні здібності пов'язані з розвиненістю пізнавальних процесів, вмінням людини дізнаватися та використовувати інформацію, зосередженістю на пізнання нових фактів і відомостей. Решта батьків (80 %) відносять до здібностей переважно риси характеру або пізнавальний інтерес, тобто – ознаки, які не мають відношення до досліджуваного феномену. Крім того було виявлено, що у своїх впливах на сина чи доньку батьки надають перевагу розвитку пізнавального інтересу й уникають виховних впливів, пов'язаних із загальними здібностями (80 %), а 20 % прагнуть вплинути на розвиток дослідницької діяльності й особистісні можливості дитини у пізнанні.

Було з'ясовано, що всі опитані достатньо добре зорієнтовані у рисах особистості з гарним пізнавальним потенціалом (здібностями) до пізнання. Зокрема батьки вказували на: мудрість, розважливість; розум, допитливість, інтелектуальність; зосередженість, жвавість, допитливість; інтелект. Також всі респонденти відповіли, що здійснюють вдома цілеспрямовану роботу щодо розвитку у сина чи доньки інтелектуальних вмінь.

Інформативними для нас виявилися відповіді на запитання, які стосуються методів означеної роботи. Зокрема батьки називали такі: ігри, цікаві розповіді; складання конструкторів, ліплення, розповіді, складання казок, розвивальні ігри, малювання, бесіди, читання художніх творів, інтелектуальні ігри, відвідування пізнавальних виставок, дидактичні ігри. Виявлено, що біля 75 % батьків використовують суто специфічні методи для вдосконалення пізнавальних здібностей особистості дошкільника. Також було з'ясовано, що лише 25 % опитаних взаємодіють з педагогами у цьому напрямі.

В цілому, здійснивши аналіз поглядів батьків на розвиток пізнавальних здібностей дітей 5–6 років, зафіксували: знання батьків про означену проблему є поверховими, адже вони правильно не змогли вказати сутність здібностей та чинники їх розвитку; постійно плутали їх з властивостями особистості, пізнавальним інтересом, допитливістю. Також для них властиві й позитивні моменти: адекватне розуміння сприятливих умов для розвитку пізнавальних здібностей сина чи доньки; правильне

бачення видів діяльності, методів, які спрямовані на розвиток загальних здібностей дітей; обмеженість взаємодії з вихователями у питаннях розумового розвитку.

Вивчаючи вплив педагогів на формування пізнавальних здібностей дітей 5–6 років у контексті розумового виховання, виявили, вихователі планують і здійснюють необхідні дії щодо розвитку загальних здібностей. Отже, всі вихователі, на відміну від батьків, працюють над розвитком і вдосконаленням пізнавальних здібностей в умовах ЗДО. При цьому вони вказали на наступні напрями роботи: використання розвивальних пізнавальних завдань (45 %); насиченість освітнього процесу різноманітними завданнями з розвитку сенсорних процесів (25 %); розвиток продуктивної уяви та нестандартного мислення (30 %). Отже, на відміну від батьків вихованців, педагоги правильно розуміють напрями роботи, яка має розвивальний ефект на пізнавальні здібності старших дошкільників.

Також педагоги вказали (75 %), що потрібно здійснювати системну та цілеспрямовану роботу для створення комфортних умов для діяльності дітей: уважно ставитися до досягнень кожної дитини, мотивувати її до дій; створити предметне середовище, читати й мати при собі навчально-наукову літературу щодо розвитку пізнавальних здібностей. Але нами відмічено відсутність взаємодії з батьками старших дошкільників у цій сфері.

В цілому, здійснивши аналіз відповідей вихователів з досліджуваної проблеми відмітили, що педагогам властиві більш конструктивні уявлення щодо сутності здібностей, ніж батькам. Так, 90 % вихователів правильно розуміють напрями роботи, яка матиме розвивальний ефект; 75 % чітко визначили умови, дотримання яких забезпечить ефективність роботи; найбільш дієвий метод розвитку та формування пізнавальних здібностей – участь дітей у дослідницькій діяльності.

Висновки. У емпіричному дослідженні було встановлено, що 20 % дітей 5–6 років характеризується високим рівнем розвиненості пізнавальних здібностей, 50 % старших дошкільників – середнім, а 30 % вихованців старшої групи ЗДО – низькою мірою сформованості. В цілому зафіксовано, що достатньо значна частина дітей 5–6 років (80 %), які відвідують дошкільний заклад, має недостатній рівень розвиненості пізнавальних здібностей.

З'ясовано особливості впливу дорослих на формування пізнавальних здібностей дітей 5–6 років у контексті розумового виховання. Зафіксували, що вихователі та батьки у впливають на розвиток пізнавальних здібностей дітей, проте не дуже активно. Так, знання батьків є поверховими, оскільки плутають здібності з пізнавальним інтересом, допитливістю; вони не налаштовані на взаємодію з вихователями у питаннях розумового розвитку, недостатньо використовують сучасні технології формування пізнавальних здібностей сина чи доньки. Проте батьки усвідомлюють необхідність створення сприятливих умов для розвитку й формування пізнавальних здібностей дітей 5–6 років, а також розуміють значення дитячих видів діяльності та методів, які спрямовані на розвиток загальних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Зафіксовано, що вихователі зміст роботи з формування пізнавальних здібностей старших дошкільників реалізують неповною мірою. Зокрема лише половина з них правильно розуміє напрями роботи, яка матиме розвивальний ефект (розвиток сенсорних здібностей, пізнавальних процесів, продуктивної уяви та творчого мислення), та змогли сформулювати умови, дотримання яких сприятиме ефективному формуванню загальних здібностей дітей 5–6 років (створення сприятливої атмосфери, довіра та повага до дітей і їх пізнавальної діяльності, постійна мотивація до дослідницьких дій, уважне ставлення до досягнень дитини, належне предметне середовище, наявність спеціальної навчально-наукової літератури).

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у експериментальній перевірці педагогічних умов оптимізації формування пізнавальних здібностей дітей 5–6 років у закладі дошкільної освіти.

Література

1. Галєн І. М. Психодіагностика: навч. посібн. Київ: Академвидав, 2009. 464 с.
2. Бондарчук Е. І., Бондарчук Л. І. Основы психологии и педагогики: курс лекций. Київ: МАУП, 2002. 3-е изд. 168 с.

3. Здібності. М'ясоїд П. А. *Загальна психологія: навч. посіб.* Київ: Вища шк., 2000. С. 416–435.
4. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, Л. О. Музики. Житомир: Рута, 2006. 320 с.
5. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. пос. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.
6. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія. Київ: Академвидав, 2008. 432 с.
7. Пов'якель Н. І., Улькіна Т. В. Формування пізнавальних здібностей дітей за умов сучасних ігрових психотехнологій: навч.-метод. посібн. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, «Поліграф-Центр», 2005. 48 с.
8. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручн. 2-е вид. Київ: Академвидав, 2013. 464 с.

Reference

1. Halian, I.M. (2009). *Psykhodiahnostyka* [Psychodiagnosis]. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
2. Bondarchuk, E.Y. & Bondarchuk, L.Y. (2002). *Osnovy psykhohyuy y pedahohyky* [Basics of psychology and pedagogy]. (3d ed.). Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
3. Zdibnosti. Miasoid, P.A. (2000). *Zahalna psykhohiia* [General Psychology]. Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian].
4. *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen* [Abilities, creativity, giftedness: theory, methodology, research results]. (2006). (V.O. Moliako & L.O. Muzyky (Ed.)). Zhytomyr: Ruta [in Ukrainian].
5. Savchyn, M.V. (2005). *Vikova psykhohiia* [Age psychology]. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
6. Pavelkiv, R.V. & Tsyhypalo, O.P. (2008). *Dytiacha psykhohiia* [Child psychology]. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
7. Poviakel, N.I. & Ulkina, T.V. (2005). *Formuvannia piznavalnykh zdibnostei ditei za umov suchasnykh ihrovykh psykhotekhnologii* [Formation of children's cognitive abilities under the conditions of modern game psychotechnologies]. Kyiv: NPU im. M.P. Drahomanova, «Polihraf-Tsentr» [in Ukrainian].
8. Ponimanska, T.I. (2013). *Doshkilna pedahohika* [Preschool pedagogy]. (2d ed.). Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].

Pisotskyi O.

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of Preschool Education
Nizhyn Mykola Gogol State University
pisockijsascha@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1454-4394

FORMATION OF COGNITIVE ABILITIES OF 5–6-YEAR-OLD CHILDREN IN THE CONTEXT OF MENTAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS

The article examines the results of an empirical study of the development of cognitive abilities in five- to six-year-old children. The development of general abilities of older preschoolers was assessed according to certain criteria: orientation of preschoolers to knowledge of the world; independence in the implementation of cognitive actions and operations; assessment of the achieved result, and cognitive, affective and behavioral were the structural components of cognitive abilities of older preschoolers.

The authors of the article emphasize the general indicators of the cognitive abilities of children aged 5–6 years, which were the focus of preschoolers' interest in cognitive activities, children's satisfaction with the achieved results in learning. The study of the peculiarities of the formation of cognitive abilities of older preschoolers took place on the basis of the methodology developed by the authors, which consisted of the following methods: conversations with children; observation of children's plays; survey of educators and parents.

It was recorded that a significant number of older preschool children (30 %) are characterized by a low level of development of cognitive abilities, which are manifested in their cognitive activity, 50 % of older preschoolers have an average level of general abilities. Five-six-year-old preschoolers (20 %) who have a high level of expressiveness of cognitive abilities were found to be the least. In general, 80% of children of the older group of SEN are characterized by an insufficient degree of development of general abilities. Studying educational influences on the development of cognitive abilities revealed that educators do not sufficiently assess the cognitive potential of older preschoolers and use a limited arsenal of means of mental education in the educational process to improve it. The vast majority of teachers only sporadically help five- to six-year-old children master significant cognitive actions and operations, forming the mental abilities of preschoolers, and very few educators cooperate in this regard with children's parents. Only a small part of teachers interacts with the families of pupils of the older group in this context. Also, not all educators correctly understand the essence of a child's cognitive abilities: they emphasize their importance in learning about the world, but they are not sufficiently aware of how they need to be supported.

The educational influence of parents on the cognitive abilities of 5–6-year-old children cannot be called purposeful. The vast majority of them are not interested in the development of children's cognitive sphere: only half of adults show interest in expanding the cognitive means of their son or daughter; a small number of parents are willing to cooperate with teachers of special education in this area of mental education.

Key words: abilities, cognitive abilities, cognitive abilities of children 5–6 years old, cognitive activity, mental actions and operations, formation of cognitive abilities of older preschoolers, mental education of children.